

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
”זה יוסף שהוא לב בחכמה” (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת תוריע-מצורע תשפ"ג • שנה ג' - גליון ק"ב • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר
מערכת א כלל ח

גליוני הש"ס
סוטה ח

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או ברתת (יג, טז).

כל ימי אשר הנגע בו וגו' בדרך ישוב מחוץ למחנה מושבו (יג, טז).

אדם' מומעט עכו"ם ומרבה אשה

מצורע נקרא 'חפשי' בהיותו בלתי מחובר לאחר

ביבמות (ס); תנאי וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר, קברי עכו"ם אין מטמאין באוהל, שנאמר (יחזקאל לד, לא) 'ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם', אתם קרוים 'אדם' ואין עובדי כוכבים קרוים אדם, עכ"ל הגמרא. ובתוספות שם (ד"ה ממגע) כתבו, וז"ל: ואומר ר"י, דאין הלכה כרבי שמעון, דרבן שמעון בן גמליאל פליג עליה, כדתנן במסכת אהלות (פ"ח מ"ט), והלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו (כתובות עז, א), עכ"ל.

מה שכתבתי (אוצרות יוסף דרוש ד פסקא ו) כמחר"ל (גבורות השם פרק לו ד"ה ועוד; פרק ס ד"ה רבן) דשיעבוד הוא שְׁנִיית'. עיין עוד מחר"ל **בנתיבות** (נתיב הענוה פרק ה ד"ה בפרק קמא) שעל כן נקרא המצורע 'חפשי' - 'וישב בבית החפשי' (מלכים ב טו, ה), כי השיעבוד הוא שניות - שמשועבד לאחר, ואילו מצורע דנאמר בו (ויקרא יג, מו) 'בדד ישב', והוא בפני עצמו מאוחד בלתי מחובר לאחר, לכן הוא ההיפוך - חפשי, עיין שם.

בית האוצר
מערכת א כלל ח

גליוני הש"ס
מיד ח; ירושלמי חלה פ"א ה"ד

ועיין באור החיים על התורה (ויקרא יג, ב ד"ה אדם) על הכתוב 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת' וגו', וז"ל: 'אדם כי יהיה' וגו' - פירוש על דרך אומרם ז"ל, אתם קרוים אדם, שאין העכו"ם מטמאין בנגעים. ומכאן הוכחה שאין עכו"ם מטמאין בנגעים, כמו שאמרו במסכת נגעים בתחלת פרק י"א (מ"א), עכ"ל.

יצנה הפהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות שהרות (יד, ט).

צפורים מותרות יש בהן יותר ניצוצי קדושה ולכן מיקרו 'חיות'

איחא בילקוט (קהלת רמז תתקעח ד"ה עת) וז"ל: אמר רבי אחא, אפילו מקל אפילו רצועה מתחייבין על ידי האדם, שנאמר (בראשית ט, ו) 'שופך דם האדם', עכ"ל. דעונש הדומם בהמיתו לאדם הוא מיתה, והכוונה שהניצוץ הקדוש שבו - הוא חיותו, וכנודע **בספרי החכמה** (שער המצות פרשת עקב ד"ה כוננת האיכלה) שאין לך דבר שאין בו ניצוץ קדושה, ובדברים האסורים והטמאים הם בהעלם גדול (עיין עץ חיים שער מט פרק ג; שם פרק ו). ועל כן דומם אשר הומת אדם על ידו, מסתלק ממנו הקדושה שבו, וזהו מיתתו.

והנה לפי דבריו ז"ל, אם כן אתיא סתם מתניתין דנגעים הנ"ל כרבי שמעון בן יוחאי דאין העכו"ם קרוין אדם. ויש ללמוד מזה, דסבירא ליה לרבי מאיר כרבי שמעון בן יוחאי, דהא סתם מתניתין רבי מאיר (סנהדרין פ"ג). ועיין תוספות 'במות (סא. ד"ה ואין), שדנו בזה בדעתו של רבי מאיר איך הוא, עיין שם. וגם יש ללמוד מזה לכאורה, דהלכה כרבי שמעון בן יוחאי, דהא קיימא לן (שבת מו.) דהלכה כסתם משנה. ואולם הר"ש בנגעים שם (פ"ב מ"א ד"ה חוק) כתב טעמא אחרתא בהא דאין העכו"ם מטמאין בנגעים, ובאתי רק להעיר.

וכן אוכלים המותרים, מיקרי נמי משום הכי 'חיים' (עיין אור החיים פרשת שמני יא, ב ד"ה זאת) לעומת אוכלים אסורים. כי האסורים - הם קדושה מועטת מתעלמת, וזה טעם איסורם, וכנודע **בספרי החכמה** (עיין שושן סודות אות קסד; עץ חיים שער מט פרק ו), כזה שאין כן דברים המותרים מתייחסים יותר אל הקדושה, ויש בהם קדושה יתירה יותר נגלית, ולכן מיקרי 'חיים'.

ומדי דברי, ראיתי לתמוה במה שכתב האור החיים שם עוד (ד"ה ואומר), וז"ל: ורבותינו ז"ל אמרו, כי טעם אומר 'אדם' לומר אפילו תינוק [דרש זה הוא בנדה (מד)]. גם פ"ל האשה, שגם היא נקראת 'אדם', דכתיב (בראשית ה, ב) 'ויקרא שםם אדם', עכ"ל. וקשה טובא במה שכתב ז"ל דהאי 'אדם' אתי לרבויה אשה לטומאת נגעים, דהא אשה יש לימוד אחר, והוא בכריתות (ה), דגרסינן התם, אין לי אלא איש, אשה מניין, כשהוא אומר 'והצורע' (אשר בו הנגע, להלן פסוק מה), הרי כאן שנים כו' (דצריע משמע בין זכר ובין נקבה) - מטמאין בנגעים. רש"י, וצריך עיון גדול.

וזהו גם כן הכוונה ב"ש חולין (קמ.), דאהא דתנן (שם קלה): דעוף טמא פטור משילוח הקן, וקמפרש טעמא (שם קלט): משום דעוף טמא לא מקרי 'צפור' (ראה דברים כב, ו), פריך, וז"ל הגמרא: תא שמעי, 'שתי צפרים חיות', מאי

'חיות', לאו שחיות בפיק, מכלל דאיכא דלאו חיות בפיק כו'. וברש"י (ד"ה שתי): חיות בפיק - ראויות לפיק, טהורות, ומדכתיב 'צפרים חיות', מכלל דאיכא דשמיהו 'צפרים' ולאו חיות ניהו, דהיינו טמאות, עכ"ל. ולהנ"ל מובן גם כן ענין הדרש 'שחיות בפיק', והכוונה כפשוטו, דמה שהם מותרים, וזה מורה על חיות בם קדושה, לכן קרוים 'חיות', מה שאין כן הטמאות אינם 'חיות' וכנ"ל.

ויש לפרש עוד באופן אחר, דעל ידי אכילת האדם הם מתעלים ומקבלים מעלה (שער המצות שם), וזהו 'שחיות בפיק', כי המעלה אשר מקבלים נקרא 'חיות', ונמצא שחיות על ידי פיק, ודו"ק.

וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית (יד, לז).

בית 'טריגון' אינו מטמא בנגעים - ביאורו
בגמרא נזיר (ה), תנו רבנן, בית עגול, דיוגן, טריגון, פונטיגון - אינו מטמא בנגעים וכו', מאי טעמא, למטה הוא אומר (להלן יד, לט) 'קיר' 'קירות', למעלה הוא אומר 'קיר' 'קירות' - הרי כאן ארבע. עיין פירוש רש"י (ד"ה סומקוס): 'טריגון' - שלש בלשון יון. והיינו דבלשון יון "טרי" הוא שלש, ועיקר המלה 'טרי', ואתוון 'גון' הם תוספת במלה. ועיין מועד קטן (ג), טרגיס - חדא לתלת [וכן הוא ברש"י ברכות לז. ד"ה טרגיס]. והיינו גם כן מלשון "טרי גיס", שנחלק לשלשה צדדים וחלקים.

ועיין ירושלמי בבא בתרא (פ"ה ה"א), עם טרייא קונטא, עיין שם **בפני משה** (ד"ה נפק), דתיבת "טרייא" פירושו שלשה, והוא כמו "טרי".

ובירושלמי חלה (פ"א ה"ד), בגין דאנא בעייתא למיעבד אצוותי (עיסתי) אטרי. נראה, דהוא מין עיסה שעושים עדיין היום, שעשויה כמין כיס וממלאין אותה גבינה או פירות או בשר, ונקרא 'קֶקֶן טַאש' (כיסנים), והיא בעלת שלש זוויות - שתיים למעלה ואחת למטה כזה: ועל כן נקראת 'אצוות', לפי שנכרכת על גבי הגבינה כו' שבתוכה, והוא מלשון בבלי עירובין (פו); אצוותא חרוזיא. ובבבלי פסחים (לט), אצוותא דדיקלא, וברש"י שם: דהיינו סיב הנכרך סביב הדקל, עיין שם. ותיבת 'אטרי' היינו שלשה, וכמו שעד היום קְרִי בלשון רוסיא הוא שלשה. ונקראת העיסה כן מפאת היותה בעלת שלש זוויות, והוי לשון 'אצוותא אטרי' כמו כיס בעל שלש זוויות.

(ו) 'שניות' היא הגדרה על ענינים שנופל בהם ריבוי והתחלקות. ועל דברים שהם היפוך מאחדות הבורא - שהוא 'אחד' (וראה עוד ציונים לתורה כלל לח פרק מו. ויה ויה בזה, שב דנחמתא אותה ה פסקא ד, ומה שצוין עוד בתפארת יוסף פרשת שמות עמוד יד הערה מו). וז"ל רבינו בדרוש ד שם: "מבואר במהר"ל ש... דעל כן מצה מורה על חירות, דחמץ כח אחר מעורב בו - שאור - הוא שניות, וכך השיעבוד שמשועבד ומצורף לאחר הוא שניות, וחירות הוא שהוא דבר אחד עומד בעצמו, עיין שם."

(ז) והוסיף רבינו שם ד"ה והנה מאי: "ומכאן ראינו מגולה אל המבואר **בצוואת הקדוש רבי מנחם מקאריץ ז"ל** (וראה אמרי פנחס ראש חשנה סימן תנו), שכל הדברים שנוגעים יש להם חיות ואפילו הדומם כו', עיין שם היטב בלשוננו הטבור".

(ח) **המשך לשונו**: "ונזכרת, ד'אצוות' הוא תרגומו של עריסה, וכן כתב הרא"ש בפסחים (פ"ב סימן טו), דהביא שם ירושלמי דכאן, וכתב 'אצות' היינו עיסה, כדמתרגמינן 'ראשית עריסותיכם' (במדבר טו, ט) - ריש אצותיכון. ואולם בלשון 'אטרי' יש לומר עדיין הכוונה כנ"ל."

(א) רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל ח אות א ד"ה מקור, האריך עוד להוכיח שיש עוד תנאים שחולקים על רבי שמעון בן יוחאי. והובא בארוכה בגליון פ עמוד ב.

(ב) **בנו למאור** - על האור החיים - וצריך לומר פרק ג שם מדובר על נגעי אדם. שאין העכו"ם מטמאים, וצריך לומר פרק ג שם מדובר על נגעי אדם.

(ג) וכן הקשה רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל יג ד"ה אדם, על **הקהלת יעקב** חלק לשון חכמים אות א כלל ז, שכתב כדברי האור החיים.

בקידוש החודש נעשה התגלות המלכות וזכרון לטובה - כמו בראש השנה

עניני ראש חודש^א במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

~ מתוך: אוצרות יוסף מאמר לבנה ~

ומבואר איפוא בזה, דכמו דיש עניין זכרון בראש השנה כן ישנו בראש חודש, וכי עניין שניהם - רצה לומר זכרון בראש השנה ודראש חודש - אחד הוא, ולכן זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ואם כן מבואר נגלה איפוא כי גם בכל ראש חודש יש מציאות שתי פעולות השופר בראש השנה - היינו עניין התגלות המלכות ועניין הזכרון, והזכרון הוא מתאחד עם עניין הזכרון בראש השנה וכאמור.

הלבנה יוצאת כמין שופר - דחידושה בבחינת שופר

והנה ראינו בפרקי רבי אליעזר (פרק ז, וז"ל: רבי נהוראי אומר, גזירת מלך במלה מפורסמת היא, בשעה שישיראל חוטאין ואינן מעברין את השנה כראוי, בשעה ששלהבת חמה מגעת ללבנה בלילה במעלות ארבעים, הקדוש ברוך הוא מכה את הלבנה (שמכה אורה), וגוונא אחד מן הסנהדרין, וכשישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא עושה ברחמי הרבים ומכה את החמה, ושולח רוגזו על העכו"ם כו'. מדור הלבנה בין ענן לערפל עשוין כמין שני קערות כפויotes זו על גב זו, והיא יוצאת בין שניהם, וכשהוא מולד לבנה - אלו שני עננים הופכים את פניהם ברוח מערבית, והוא יוצא מבין שניהם כמין שופר, בלילה הראשון מדה אחת בלילה השניה מדה שניה.

וכן עד חציו של חודש, עד שהוא מתגלה כולו. ומחציו של חודש - אלו שני עננים הופכים את פניהם לרוח מזרחית, פאת הלבנה שיצא מתחלה מתחיל ונכנס ומתכסה בין שניהם, בלילה הראשון מדה אחת, בלילה השניה מדה שניה עד סופו של חודש, עד שמתכסה כולו. ומניין שהוא נתון בין שני עננים, שנאמר (איוב לח, ט) 'בשומי ענן לבושו וערפל חתולות', ומניין שהוא מתכסה כולו, שנאמר (תהלים פא, ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', ביום שמתכסה כולו, עכ"ל.

והנה בדברי הפרקי רבי אליעזר אלה גם כן התבאר התייחסות חידוש הלבנה אל השופר, שהרי אמר כי חידוש הלבנה עצמה בחידושה היא יוצאת מבין העננים המכסים אותה - כמין שופר. ומובן מזה למשכיל כי חידוש הלבנה עצמה בכל חודש הוא בחינת שופר.

מקריבין לפניך זבחי רצון ושעירי חטאת לכפר בעדם, זכרון לכולם יהיו, ותשועת נפשם מיד שונא'.

ויותר מפורש מזה עוד תמצא בעירובין (מ, א) אמר רבה, כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן, מהו להזכיר של ראש חודש בראש השנה, כיון דחלוקין במוספין (שמקריבין מוספי ראש חודש לחוד ומוספי ראש השנה לחוד) אמרינן (בתפלה נמי את יום ראש חודש הוה ואת יום הזכרון הוה), או דילמא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן (זכרון אחד שאומרים בראש השנה 'את יום הזכרון הוה' עולה לראש השנה, דרחמנא קרייה 'זכרון', דכתבי ויקרא כג, כד) 'זכרון תרועה', ולראש חודש דכתבי ביה נמי 'זכרון' בפרשת בעלעלותך (י, י) 'והיו לכם לזכרון', רש"י. ומסקינן התם דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, עיין שם היטב.

אמרו ז"ל בראש השנה (טו), אמר הקדוש ברוך הוא, אמרו לפני מלכותי - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, עכ"ל הגמרא.

הנך רואה כי השופר עושה שתי פעולות: (א) התגלות מדת מלכותו יתברך, והוא הרמוז באומרים 'מלכותי - כדי שתמליכוני עליכם'. וזהו עצמו סוד דרשתם ז"ל (ה) 'תקעו בחודש שופר בכסה' וגו' (תהלים פא, ד), 'איזהו חג שהחודש מתכסה בו (פירש רש"י שם) (ה' ד"ה שהחודש) שהלבנה מתכסית בו), הו אמר זה ראש השנה. והלבנה הנה היא בחינת המלכות (עיין זוה"ה יתרו לב),² ואמר הכתוב לתקוע שופר עבור זה, כדי לסלק בחינת הכיסוי, ותתגלה מדת מלכותו יתברך. וזהו עצמו אומרים ז"ל 'מלכותי כדי שתמליכוני עליכם כו' ובמה - בשופר', שעל ידי השופר מתגלה מדת מלכותו יתברך. (ב) נמשך על ידי השופר זכרון ישראל לטובה לפני יתברך, וזהו 'זכרונות - כדי שתעלה זכרונכם כו'.

והנה בהיות אלו שתי הפעולות נעשים על ידי השופר כלשונם ז"ל 'מלכותי כדי שתמליכוני כו', זכרונות כדי שיעלה זכרונכם כו', ובמה - בשופר', הנה תראה כי אלו שתי הפעולות נעשים בכל חודש. כי חידוש הלבנה והתגלות אחרי כיסויה כ"ד שעות (ראש השנה כ), הנה הוא סוד התגלות בחינת המלכות, כי הלבנה היא בחינת המלכות, ולכן חסימן של קידוש החודש הוא דוד מלך ישראל חי וקים (עיין שם כה).³

ועניין הזכרון לטובה גם כן תמצאהו רמוז בתפלה בראש חודש, שיסדו ז"ל 'ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם, בהיותם

גליוני הש"ס

ראש השנה ב:

חודש אייר

טעם שהחודש נחשב שנוולדו בו אבות זיוטני עולם

בגמרא ראש השנה (ב), אמר רבי יוחנן, מניין למלכים שאין מונין להם אלא מניסין, שנאמר (מלכים א, ו, א) 'ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל' מה יציאת מצרים מניסין - אף מלכות שלמה השני למלך שלמה על כתבו: משמע הכא דהיינו אייר, כיון דמניסין מנינן למלכים, ולקמן (שם יא.) משמע דניסין הוא חודש זיו - שנוולדו בו אבות העולם שהם זיוטני עולם.

עיין שו"ת הר"י מגא"ש (סימן קעה) תירץ, דבסוף ניסן נולדו, וסמוך ללידתו נכנס אייר, והווי ליה כמי שנוולד באייר עצמו. אי נמי איכא למימר, דכיון שנוולד בסוף חודש ניסן, הדבר ידוע דבאייר מתפתחין עיניו ורואה את העולם, משום הכי קרי ליה חודש שנוולדו בו זיוטני עולם, עכ"ל. ועיין ביצה (ו), דאפרוח שלא נתפתחו עיניו מיקרי עדיין 'שורץ על הארץ'.

ויש נפקותא בכל זה, לנשבע על הנוולד בסוף ניסן שהוא נולד באייר כו', שלא יולקה משום שבועת שקר, ואם דבשבועה הולכין אחר לשון בני אדם (עיין רמב"ם נדרים פ"ט ה"א), מכל מקום אם מתרץ דיבוריה ואומר שבלשון חכמים היה - אולי אין להלקותו. ועיין שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קעב).⁴

(א) שנסאל: "מי שנשבע על העבר שנתן דבר זה לפלוני בראש חודש אדר בעיר פלוני, ואחר כך נתברר שיום ראש חודש הראשון לא היה אותו פלוני באותו עיר, אי דינו כעובר על השבועה ופסול כדאיתא בחושן משפט סימן ל"ד (ס"ה) או לא". וכתב: "...הלא פשוט וערוך לפנינו בשולחן ערוך (יורה דעה) סימן ע"ג (ס"ט), הנשבע לפרוע בראש חודש אדר, חייב לפרוע ביום החודש הראשון, עכ"ל. וכתב שם הסמ"ע בס"ק כט משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא... ואם כן גם זה יוכל להתנצל לומר שכונתו היה על יום ראש חודש השני דהוא עיקר ראש חודש, דיום ראשון הוא מחודש שבט העבר ולא מיקרי משום זה חשוד על השבועה". וכן מסיק בסוף דבריו: "...ודאי יוכל להתנצל ולומר שכונתו היה על ראש חודש השני... ולאו כולי עלמא דינא מגריי וסבר הוא שעיקר ראש חודש הוא יום השני, אין לנו לפסולו דיעבד". וכעין זה בינידן דידן, יוכל לומר שנתכוין לחודש אייר.

שערי צדק דף ג: ד"ה חדש; ספר הקנה, קראקא תרנ"ד פה. ד"ה וגם) נודע יותר, אשר כל עיקר עניין קידוש החודש הכוונה בו לספירת מלכות שלמעלה, והקידוש הוא בלבנה התחתונה מפאת היות הלבנה התחתונה רומות לה. והדברים מבוארים בארוכה בחכמה הזאת (עיין ריקאנטי פרשת פנחס עמוד רצ"ד ובעבר).

והוא הדבר אשר ציוה רבי לרבי חייה לשלוח לו לסימן דוד מלך ישראל חי וקים, והוא מדבר בתחנותיו ורומז בעליונים (עיין זוה"ק וישב קצב), והכוונה לספירת מלכות שלמעלה, והיא מכונה דוד (עיין זוה"ק קדושים פד: שערי אורה שער א, וארשא תרמ"ג דף יא) מפאת היות דוד התחתון מרכבה לה (שם ח"ב רע"ג: שם ח"ג ש"ב). ועל כן תיאר במאמרו זה את דוד בתואר 'מלך ישראל', ולא הספיק לו לצוותו לשלוח לסימן 'דוד חי וקים', רק אמר 'דוד מלך ישראל' וכו', וכל זה עבור היות הכוונה לספירת המלכות, ולכן הזכיר התואר מלך ישראל דייקא (עיין ריקאנטי שם: שושן סודות דף מג: ד"ה סוד הרוחה).⁵

(א) ראה גם בארוכה בגליון ל עמוד ב, ובגליון עא עמוד ב.

(ב) **במאמר לבנה** פיסקא ב, כתב רבינו: "הנה בהיות התפארת משפיע והמלכות מקבלת השפע (עיין ריקאנטי פרשת תצוה עמוד קפ ד"ה ועשית: שלי"ה תולדות אדם אות נה), לכן ככה הלבנה בחינת המלכות (עיין זוה"ה יתרו לב) מקבלת אורה מן החמה (עיין זוה"ק בראשית כ) בחינת התפארת (ראה שם משפטים קטו; פירוש רמזים שער ככ פרק כא ערך 'שמעו')".

(ג) שם בפיסקא סט-פב ביאר בארוכה ענין התייחסות תקיעת שופר לבחינת מלכות, ואין כאן מקומו.

(ד) בתחילת מאמר לבנה כתב רבינו: "כבר הביאו אומרים ז"ל בראש השנה (כה), אמר ליה רבי לרבי חייה, זיל לעינן טב וקדשיה לירחא, ושלא לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים, עכ"ל הגמרא. הרי שדוד הוא סימן לקידוש החודש, ונודע (עיין זוה"ק וירא צט: זוה"ה וישב כט) דדוד היא מרכבת המלכות. ובחכמת האמת (עיין

כח הפריה ורביה בחידושי תורה

עצת הצדיקים שהספר 'אור החיים' הקדוש מסוגל לבנים | עדות הרה"ק מקאריץ שה'אור החיים' הק' הניח את כל כח המוליד שלו בתוך ספרו | 'כמה מהם אשר הרחיקו הזרע בערך חשק התורה והמצוות' | בן עזאי לא נשא אשה כי קיים בתורתו מצות פריה ורביה | חידושי הלכות של תלמיד חכם - נחשבים כתולדות בנים | נפקא מינה להלכה במצות ייבום

רעיון זה שכתב באור החיים הקדוש על בן עזאי - וכן נמצא בעוד ספרים קדושים - הביא גם רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ע בהרחבה בגליוני הש"ס (יבמות סג):

זה שכתב באור החיים הקדוש על בן עזאי - וכן נמצא בעוד ספרים קדושים - הביא גם רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ע בהרחבה בגליוני הש"ס (יבמות סג):

"יש לומר, שקיים בלימוד תורתו מעין מצות פריה ורביה ושבט, שההלכות שנתחדשו על ידי לימוד תורתו - כתולדות בנים היו לו". עיין ברכות (מז): שנים ושבט מצטרפין, ושבט גברא הוא, אלא אימא שני תלמידי חכמים המחדיין זה את זה בהלכה מצטרפין. וכתוספות הרא"ש שם: שני תלמידי חכמים המחדיין זה את זה בהלכה בתוך הסעודה מצטרפין, שההלכה חשובה כשלישי^ה, עכ"ל. אלמא דההלכה המתילדת מאת התלמיד חכם - כתולדת גברא חשבינן לה^ה.

ומוסיף רבינו שיש בכך נפקא מינה להלכה במצות יבום, דהנה "יש לספק בהא דמצות יבום קודמת למצות חליצה, היכא דהיבם הוא גברא רבה כבן עזאי, אי יכול לפטור עצמו ממצות יבום שלא לייבם רק לחלוץ, מפאת הטענה דנפשי חשקה בתורה. ולפי מה שכתבתי דכוונת טענה זאת דהולדת הלכות כהולדת גברי חשיבא, אם כן בייבום לא שייך זה, דהלכות המתחדשות ממנו הרי לא מתייחסות למת, וליכא הקמת שם המת רק בבנים שיוליד מאשתו היבמה, וכמובן.

ומצאתי בשו"ת מהר"י מיניץ (סימן י), שאחרי שכתב דמצות יבום גדולה יותר ממצות פריה ורביה כתב וז"ל: והסברא נותנת, משום דפריה ורביה יש לה היתיר, אם לא מצא אשה שרוצה להנשא לו, או שתורתו אומנתו כבן עזאי, אבל ביבום מייבם אותה בעל כרחו, וכן אפילו מי שתורתו אומנתו שהרי היא זקוקתו ומן השמים הקנו לו, עכ"ל.

וחתני כמוהר"ר מנחם מענדל שליט"א^ה העירני, דטענת בן עזאי הרי היתה רק איפשי לעולם שיתקיים על ידי אחרים, וזה לא שייך בייבום, ונכונה אמר. ואולם לפי זה על כל פנים ביש עוד אח קטן ממנו, אז לענין מצות הגדול לייבם שוב שפיר ראוי להועיל טענת נפשי חשקה כו".

לימים, כאשר פנה יהודי חשוך-בנים אל הגאון מבראשוב זצ"ל ותינה כאבו וצערו, ביקש לסייע לו באותה סגולה שעשה עמו הרה"ק מספינקא, אך כל מאמציו להיזכר איה הוא אותו מאמר - עלו בתוהו. והיה הדבר לפלא, שכן גאון אדיר היה הרב מבראשוב, בור סוד שאינו מאבד טיפה, ואיככה שכח מאמר אותו שיגן במשך תקופה ארוכה מאות פעמים, אבל כל מאמציו לא הועילו.

היות וה'אמרי יוסף' כבר לא היה בין החיים, פנה במכתב אל בנו, הרה"ק בעל 'חקל יצחק' מספינקא זצ"ל, אולי גילה לו אביו רז זה, אך הוא השיב לו כי מעולם לא שמע מאביו סגולה שכזו, ומכך הבין הגאון מבראשוב זצ"ל שסגולה זו אינה יפה לכלל.

שנים רבות לאחר מכן, בהלוותיו של הגאון מבראשוב זצ"ל, סיפר הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממויות את הסיפור הזה לכ"ק האדמו"ר בעל 'לב שמחה' מגור זצ"ל, וציין את הדבר הפלאי שלא זכר הגאון מבראשוב את הקטע המסוים שהורה לו ה'אמרי יוסף' ללמוד כסגולה לזרע של קיימא.

וענה האדמו"ר מגור זצ"ל ואמר: "כל ספר אור החיים הקדוש מסוגל לזרע של קיימא, כי הרי לבעל אור החיים הקדוש לא היו צאצאים, וצדיקים נתנו טעם לדבר מפני שאת כל כח המוליד שלו הכניס אל תוככי ספרו, ולכן הוא מסוגל לפקידת עקרונות".

ואכן כך ידוע בשמו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, שאמר כי בעל 'אור החיים' הקדוש ז"ע לא נפקד בבנים^ה, כי הניח את כל כח המוליד שלו בספרו^ה.

סמך לדבר מצאו חסידים ראשונים בספר 'אור החיים' הקדוש עצמו, שכתב בפרשת לך לך על ענין בשורת הבנים שבישר הקב"ה לאברהם אבינו: "להודיע הפלגת חיבת אברהם בקונו, כי ה' נגלה אליו ובישרו בזרע ובנתנת הארץ, והוא לא החשיב בשורת ב' מעלות טובות לכלום בערך שמוחו בגילוי שכינתו יתברך אליו... וזה אות לבניו, כמה מהם ארבע החזיקו הזרע בערך חשק התורה והמצוות, וצא ולמד מכן עזאי, בטענתו 'זמה אעשה ונפשי חשקה בתורה'..."^ה.

עקר שאינו מוציא פירות; 'חסדי אבות' להחיד"א (פרק ו אות ב): "וכל חיובי האיש באשתו הגשמית, הנה הנם שייכים גם באשתו הרוחנית - התורה הקדושה, וחוברת גברא החייב בעונתה וכו' לקיים פריה ורביה בתורה, לחדש בה חידושים, כדאינתא בזוהר", וראה עוד בספרו 'מחזיק ברכה' (סימן קנו אות ז); 'פנים יפות' (פרשת ויחי ד"ה והנה); 'חתם סופר' (פרשת בהעלותך ד"ה ה' פעמים ישראל הא); 'דברי פיקודין' (מצות עשה א פרו ורבו, חלק המחשבה אות טו); 'אפשר לקיים בכל עת ובכל זמן מצות פריה ורביה בתורה, להוליד בכל פעם שכל חדש בתורה, כמו שכתבו המקובלים (וזה"ק תרומה קכת), ובספרו 'מענין גנים' (פרק טו אות א); 'באר מים חיים' פרשת בראשית (א, כח ד"ה ויבדך).

(ח) ראה בספר 'ארץ צבי' להגאון מקוויגלוב זצ"ל פרשת ויקהל (ד"ה ויקהל משה הב'): "דכל נשמה היא אור תורה חדש. וכמו בגשמיות בהתחבר שני כוחות נולד מהם כוח שלישי חדש, כך כאן מזה בא ענין חידושי תורה, כי מהתחברות ישראל יחד, אחד לאחד יגשו, ונצא מזה אור תורה חדש, וכמו כוח האלקטרי שנוצר על ידי צירוף שני כוחות נפרדים, כידוע".

(ט) ראה ב'פאת יוסף' על התורה (פרשת נח, הערה קט) מש"כ שם לפרש בזה דברי הגמרא בשבת (קמ"ה) דרבי אלעזר בן ערך "איעקר ליה תלמודיה".

(י) הגה"צ רבי יצחק מנחם מענדל מארגנטשטערן זצ"ל.

סיפר הגאון רבי דוד שפערבער זצ"ל אבד"ק בראשוב ובעל 'אפרקסתא דעניא', מאי דבדידהו הוי עובדא: בצעירותו, לאחר שנישא למזל טוב עם בת גילו הרבנית ע"ה בתו של הגה"צ רבי משה שטערן זצ"ל אבד"ק פאליען-ריסקווע, עברו כמה שנים ולא זכו להיפקד בזרע של קיימא.

בצר לו שם לדרך פעמיו ונסע אל הרה"ק בעל 'אמרי יוסף' מספינקא ז"ע, הגיש לו פתקא דרחמי וביקש שיעורר רחמים עליהם להיפקד בישועה.

אמר לו הרה"ק מספינקא: "תבוא נא אלי מחר בבוקר לאחר התפילה, ונלמד יחדיו מאמר בספר 'אור החיים' הקדוש שהוא מסוגל לבנים".

למחרת עשה רבי דוד כמצותו, ולאחר שלמד עמו ה'אמרי יוסף' מאמר מסוים, הורה לו שילמד אותו בכל הזדמנות, והפטיר: "בן זכר יולד לכם ובעזרת ה' אבוא בעצמי לשמש בסנדקאות". בתקופה הבאה אכן הרגיל רבי דוד את עצמו להגות באותו מאמר, עד שהיה שגור על פיו מילה במילה, ובכל עת מצוא היה חוזר ומשנן אותו.

לאחר זמן מה, אכן נפקד בישועה הגדולה ובן נולד לו. מיד ביקש להודיע על כך להרה"ק מספינקא ולכבדו בסנדקאות, כאשר דיבר אליו בעת בשורת הבנים, אלא שגם חותנו השתוקק לכך, ולכן בלית ברירה, עצר בעד עצמו ולא הודיע ל'אמרי יוסף', ואמר לנפשו שבהזדמנות הקרובה יסע אליו ויתנצל.

שבועות אחדים לאחר מכן תכפו עליו שני אסונות רח"ל. חולי כבד ומסוכן תקף את היולדת ואת הרך הנולד. הוא שלח מיד מכתב בהול לספינקא, בבקשה שיזכירום לטובה, אך התשובה שקיבל בכתב יד קדשו התייחס רק לאמא. התינוק לא נזכר בו. ימים לא רבים חלפו והוא שבק חיים לכל חי.

שבזר ורצוץ הגיע רבי דוד לאחר תקופה לספינקא ונכנס עם 'קוויטל', בבקשה להיפקד בזרע של קיימא. הביט הרה"ק מספינקא ב'קוויטל' והפטיר: "התכוונתי לעשות לך טוב", ומיד הוסיף: "אבל השי"ת יעזור שמכאן ואילך יהיה לכם זרע של קיימא", ואכן ברכתו התקיימה.

(א) הובא בקובץ 'אור הצפון' (גליון קט, עמוד מג), בשם כ"ק מרן אדמו"ר מנעלאז שליט"א, ששמע את הסיפור מפי הגה"צ רבי יעקב בן ציון רוטנר זצ"ל גאב"ד חליטה, ששמע מפי בעל המעשה הגאון מבראשוב זצ"ל.

(ב) ספר 'לבם של ישראל' חלק ג עמוד טו.

(ג) ראה בארוכה בספר 'נר המערבי' עמוד מה, בענין משפחתו של בעל 'אור החיים' הקדוש ז"ע.

(ד) ראה בספר הנ"ל, עמוד תיח, מקורות והרחבות בענין זה.

וראוי לציין מה שכתב בספר 'אמרות טהורות' (פרשת בשלח) מדברי כ"ק האדמו"ר מראחמיטריוקא שליט"א מארה"ב:

"ואמרתני פעם לפרש הדברים לפני כ"ק מו"ח (האדמו"ר מסקוויא) זצוק"ל, כי זה שכל הלומד באור החיים הקדוש מתעורר ליראת שמים, זה הוא הכח המוליד ברוחניות של האור החיים הק', וכן זה הכניס בתוך ספרו, שהלימוד בתוכו מוליד בתוך לבבות ישראל להתעורר ליראת שמים. השיב לי כ"ק מו"ח זצוק"ל: 'אודאי אודאי! דאס איז דער פשט! אז מען לערנט אור החיים הקדוש גייט עס אריין אין דער מענטש' (בוודאי בודאי! זהו הפשט! כאשר לומדים אור החיים הקדוש זה חוזר לתוך האדם), עכ"ל".

(ה) ובספר 'אמרי יוסף' (מועדים, דרושים להקפות, הקפה א דרוש ז) כתב על כך: "וכמה מן המוסר בזה בדברי האור החיים הקדוש, אשר

הצדיק מחשיב עצמו כאין - אבל באמת הוא לא כאין

בגמרא סוטה (כא:), אמר רבי יוחנן, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו.

כלשון זה חולין (פט:).¹ ועיין עוד בבא קמא (ס:), כולי האי נמי לאין דומין (בתמיה). כלומר, להבל חשובים הצדיקים שקודמים לפורענות, רש"י. ויש לומר כוונת הלשון, דנהי דהצדיק נדמה בעיניו כאין - כהך דכאן ודחולין הנ"ל, מכל מקום אטו גם באמת חלילה לאין דומין.

'רשע ערום' אינו רשע סתם

בגמרא סוטה (כא:), היכי דמי רשע ערום כו'.

עיין שו"ת **חוט השני** (סימן יח דף יח. ד"ה בתחילה - ד"ה וכן), דרק 'רשע ערום' מיקרי, אבל לא 'רשע' סתם, וכשר לעדות ולשבועה, עיין שם היטב אריכות.

במסכת עבדים מבואר דאשה מוכרת עצמה

בסוטה (כג:), במשנה, ואין האשה נמכרת בגניבתה.

אם האשה מוכרת את עצמה, היא מחלוקת **הראשונים** כנודע (עיין רמב"ם הלכות עבדים פ"א ה"ב; רמב"ן פרשת משפטים כא, ד; משנה למלך הלכות עבדים שם). ועיין תוספות סוטה שם (כג: ד"ה מה).² ועיין בבא מציעא (ב:), תוספות (ד"ה מאי),³ עיין שם היטב.

ועיין מסכת עבדים (פ"ב ה"ח), אחד האיש ואחד האשה, אלא שהאיש קונה עבד עברי ואין האשה קונה עבד עברי. ומשמע דהכי קאמר, אחד האיש ואחד האשה להמכר, אלא שלקניין - האיש קונה ולא האשה. ואם כן על כל פנים צריך לומר דקאי אמוכרת עצמה,⁴ דגם האשה מוכרת עצמה.

הוכחה שביבמה יש אישות הבעל

הנה כתבתי בפנים (אתון דאורייתא כלל ח פסקא ב-ג) דיש לומר דאיסור יבמה לשוק (דברים כה, ה; עיין יבמות צב:) איננו מפאת אישות כלל, ואין בה אישות כלל לשום אדם, ורק איסור גרידא הוא מגזירת הכתוב. ואם תמצוי לומר דאיסורה מפאת אישות, יש לספק אם האישות הוא בינה למת עדיין, או בינה ליבם.⁵

ועיין בזה סוטה (כד:), דפליגי רבי יאשיה ורבי יונתן אי קרא ד'תחת אישך' (במדבר ה, יט) דכתיב בסוטה, ממעט שומרת יבם או ארוסה, וקאמר התם, דמר - אלימא ליה ארוסה דקידושי דידיה כו'. ואי איתא דאין אישות כלל לשומרת יבם, הוה ליה למימר דאלימא ארוסה דיש בה אישות של אירוסין על כל פנים, מה שאין כן יבמה - אין בה אישות כלל, ועל כרחק דגם בשומרת יבם יש אישות, אלא שהאישות הוא של אחיו עדיין - לא דידיה, וזהו דקאמר דאלימא ארוסה משום דקידושי דידיה כו'. ויש לדון בזה הרבה שם, ובאתי רק להעיר.

תורה לעומת תפלה - תלוי במעלת 'שוה בכל' נגד 'אינו מתבטל'

בגמרא יומא (ג:), פלוגתא דבן תימא ורבנן, דמר סבר דטבל חמור מתרומה משום דתרומה חזיא לכהן, ומר סבר דתרומה חמורה מטבל משום דטבל אפשר לתקוניה (ויש אל האיסור הפסק וביטול על ידי הפרשה), עיין שם היטב דפליגי בזה - אי חומר דאיסור טבל מה שהוא אסור לכל עדיף, או דילמא איסור זוטר דתרומה שאסור רק לזרים לבד עדיף - מפאת שאין אל האיסור הפסק וביטול.

והנה פלוגתא דמגילה (ז:), אי מקום שמגדלין בו תורה או מקום שמגדלין בו תפלה עדיף, יש לומר דפליגי בפלוגתא דבן תימא ורבנן דיומא (פג:), הנ"ל, דפליגי אי שוה בכל עדיף או אינו שוה בכל - שאין לו סילוק וביטול - עדיף. וזה, דתפלה על תורה יש לה מעלת שוה בכל, דנשים פטורות מתלמוד תורה (עיין קידושין לד.) וחיובות בתפלה (עיין ברכות כ:), ותורה על תפלה יש לה מעלת המנע הביטול - כמבואר בסוטה (כא:), עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, ותפלה רק מצוה היא. ואם כן הרי זה ממש פלוגתת בן תימא ורבנן הנ"ל, ואין להאריך יותר בזה.

'אלא אימא' - מפרש דברים הראשונים ולא מגיהם

זכרוני שראיתי מובא בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל, דכל היכא דאמר הש"ס 'אלא אימא', אין הכוונה שחוזר בו ממאמר הראשון, רק הכוונה שמאמר השני הוא רק מפרש את המאמר הראשון, ומאמר הראשון לעולם במקומו עומד (עיין עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פרק ח).

ועיין קידושין (כט:), רבי יהודה אומר, כל שאינו מלמדו אומנות (כל שאין מלמד את בנו אומנות) - מלמדו ליסטות, ליסטות סלקא דעתך, אלא כאילו מלמדו ליסטות. והנה כסגנון הך דקידושין איתא גם כן בסוטה (כא:), רבי אליעזר אומר, כל המלמד את בתו תורה - מלמדה תפלות, תפלות סלקא דעתך, אלא אימא כאילו למדה תפלות (שמתוכה היא מבינה ערמימות ועושה דבריה בהצנע), עכ"ל הגמרא.

הנה דהך דקידושין ודסוטה הם מאמרים דומים, ואין ספק שאין הכוונה בשני המקומות האלה להגיה ולומר שנחסר תיבת 'כאלו' בטעות, דלא עבידי אינשי דטעו בשני מקומות טעות שוה לְחַסֵּךְ תיבת 'כאלו' דייקא, ובשני מאמרים הדומים זה לזה דייקא. ומובן לכל אשר לו עינים לראות, שאין הכוונה לא בזה ולא בזה להגיה, רק דבשניהם נאמר המאמר באמת בלי תיבת 'כאלו', והכוונה פשוטה בהך דקידושין, כל שאין מלמדו אומנות, הנה בזה שאין מלמדו אומנות ולא יהיה לו במה להמציא פרנסתו, וסופו ללסטם את הבריות, הנה בהעדר לימוד האומנות איפוא הנה הוא מלמדו ליסטות.

וכן בהך דסוטה הכוונה פשוטה, דמתוך שמשתמשת בערמה הנקנית לה מן החכמה לרעה ולתפלות, הנה בלמדו אותה תורה - הרי הוא מלמדה תפלות, והש"ס רק פרושי קמפרש, כיון דשטחיות המאמר לכאורה דמלמד ליסטות ותפלות בידים, וזה הרי אינו, על כן לתוספת ביאור קמפרש הש"ס דכוונת הלשון 'מלמדו כו', דהיינו דהוי כאילו מלמדו כו', וזה פשוט וברור לכל מבין.

(ה) רבינו **באתון דאורייתא** שם פסקא א-ג, כתב: "נסתפקתי, איסור יבמה לשוק מה עניינו. אם עניינו שאישות הבעל לא נסתלק לגמרי, וניתק ממיתה ללאו, או דילמא אישות הבעל נסתלק לגמרי, ואיסורה לשוק איסור חדש הוא. ואם תימצא לומר שאישות הבעל לא נסתלק לגמרי, גם כן יש להסתפק אם איסורה עדיין מכח הבעל, או דילמא האישות הנשאר נתרקן ליבם, ואיסורה עתה מכח היבם. וכן באופן השני הנ"ל - שאישות הבעל נסתלק לגמרי, גם כן יש להסתפק, אם איסורה איסור בעלמא - לא איסור אישות, או דילמא חידשה תורה אישות חדש בינה ליבם, ואיסורה מכח אישות היבם, אלא שהוא אישות קלוש, ועל כן איסורה רק בלאו".

(א) רבי אבהו אמר [אין העולם מתקיים אלא בשביל] מי שמשים עצמו כמי שאינו.
(ב) שהביאו תוספתא סוטה פ"ב ה"ח: "האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית, האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי, ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה".
(ג) שכתבו: "דהייא נמי אינה יכולה למכור עצמה אחרי כן, כדאיתא בספרי (עיין מכלילתא פירוש משפטים מסכתא דנוקין פרשה ג סימן לח לוח וכו' הד)".
(ד) דודאי שאינה נמכרת.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com